

Preses konference “Tiesības dzīvot sabiedrībā: deinstitutionalizācijas procesa un valsts sociālās aprūpes centru realitāte”

13.10.2020.

Tiesībsarga Jura Jansona ievadvārdi

Šogad ir apritējuši 10 gadi kopš Latvijas Republikā ir stājies spēkā likums “Par Konvenciju par personu ar invaliditāti tiesībām” un 5 gadi, kopš Labklājības ministrija īsteno Eiropas Savienības struktūrfondu līdzfinansētu projektu DI jomā.

Un kāpēc par šo nozīmīgo tēmu runāju tieši tagad, jo 10. oktobrī, visā pasaulē tika atzīmēta Pasaules Garīgās veselības diena.

Konvencijas par personu ar invaliditāti tiesībā 19.pants paredz, ka dalībvalstis atzīst, ka visām personām ar invaliditāti ir vienlīdzīgas tiesības dzīvot sabiedrībā ar tādu pašu izvēles brīvību kā citiem cilvēkiem, un veic efektīvus un atbilstošus pasākumus, lai atvieglotu personām ar invaliditāti šo tiesību izmantošanu un pilnīgu iekļaušanos un līdzdalību sabiedrības dzīvē.

Laiks paskatīties, kur mēs esam, kā mums klājas ar vispārzināma cilvēktiesību pamatprincipa, kas paģēr - *visi cilvēki piedzimst vienlīdzīgi cieņā un tiesībās un ikvienai dzīvībai ir vienāda vērtība* īstenošanu.

Vai Latvijas valsts ikvienam cilvēkam ar invaliditāti nodrošina vienlīdzības tiesības dzīvot sabiedrībā ?

Ne pirmo reizi esmu skaļi paudis asus vārdus par atbildīgo valsts institūciju bezdarbību vismazāk aizsargāto personu tiesību nodrošināšanā. Jau 2013. gadā savā Ziņojumā “*Par Valsts sociālās aprūpes centriem pilngadīgām personām ar garīga rakstura traucējumiem*” vērsu uzmanību uz valsts sociālās aprūpes centros esošajiem vispārējiem sadzīves apstākļiem, kas bija atzīstami par klientu individuālajām vajadzībām neatbilstošajiem, pilnvērtīgas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas trūkumiem un privātās dzīves neaizskaramības pārkāpumiem un uz ikviena klienta tiesībām dzīvot sabiedrībā. Vairāki secinājumi un rekomendācijas vistiešākajā veidā norādīja uz ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas sistēmas nepilnībām. Tolaik, jo īpaši izcēlu pārmērīgu medikamentu lietošanu klientiem, jeb kā tautā tas tika saukts klientu “nozāļošanu”.

Par sociālo nozari atbildīgā Labklājības ministrija vēl 2014. gadā ir pasludinājusi, ka valstī tiks īstenoti DI projekti, kuru laikā visi lielie valsts sociālās aprūpes centri (līdz šim pastāvošā institucionālā aprūpe), tiks aizstāti ar sabiedrībā balstītiem un ģimeniskai videi pietuvinātiem sociālajiem pakalpojumiem.

Ko mēs redzam šodien - joprojām ir liels cilvēku skaits, kas ilgstoši dzīvo lielās institūcijās un pats satraucošākais **sociālās aprūpes iestādēs joprojām tiek ievietoti cilvēki.**

Šogad visā pasaulē piedzīvotā pandēmija ir skaidrs apliecinājums, ka tieši sociālās aprūpes iestādēs, kurās ievietots liels klientu skaits ir lielāks risks masveida infekcijas izplatībai – tātad cilvēka veselības un dzīvības apdraudējums ir krietni lielāks kā ikvienam no mums. Latvijā pagaidām vēl izdevās iztikt bez liela skaita Covid-19 upuru VSACos, bet cena par to arī bijusi gana augsta – principā cilvēki VSACos bijuši spiesti dzīvot kā cietumā, jo arī tad, kad vasarā visā valsts teritorijā ierobežojumi tika būtiski mīkstināti, VSACos nekas nemainījās – tur joprojām turpinās karantīna, kas nozīmē to, ka tiek ierobežota cilvēku brīvība, iespēja tikties ar tuviniekiem, u.tml. Un par ko viss šis – vai viņi izdarījuši kādu noziegumu? Nē, viņu vienīgais “noziegums” ir tas ka viņi IR... jā viņi ir cilvēki ar īpašām vajadzībām, bet tāpat cilvēki...

Nevienam nevajadzētu būt tiesībām lemt par cita cilvēka dzīves vērtību – un Latvijas valsts ir jau pirms desmit gadiem apņēmusies nodrošināt, ka IKVIENAI personai ar invaliditāti ir tiesības dzīvot sabiedrībā.